

Tema: Konspirasjonsteorier

Aktuelle tekster:

- *Konspirasjonsteorier og algoritmer*
- *La oss snakke om 22. juli*

Om dere ønsker å knytte dette opp mot 22. juli eller ikke er valgfritt. Opplegget fungerer fint om dere bare velger å lese hovedartikkelen.

Mål med opplegget:

Å vekke elevenes interesse for sakprosa

- ✓ gjennom at elevene utforsker tekstene
- ✓ gjennom at elevene setter ord på sin personlige leseopplevelse
- ✓ gjennom at elevene diskuterer temaer som tas opp i teksten
- ✓ gjennom at elevene reflekterer kritisk over tekstenes påvirkningskraft og troverdighet
- ✓ gjennom at elevene bruker sakprosaetekster som inspirasjon og modell for egne tekster

FØR:

1. Lag et påstandsark

Individuelt arbeid

Del ut ark med påstander til diskusjon. Forslag ligger her.

Elevene skal nå lese setningene og krysse av om de er enige eller uenige. Be dem dessuten forberede seg på å forklare hvorfor.

Påstander:

- Politikere lyver alltid.
- Ingen konspirasjonsteorier er sanne.
- Hvis noe går galt er det aldri din skyld.
- Det er sosiale medier sin skyld at konspirasjonsteorier sprer seg.
- Hvis du vil ha mange klikk på sosiale medier, er det lurt å skrive om noe sprøtt, ekkelt eller kjendiser.
- Sannheten er ikke viktig.
- De som stormet den amerikanske kongressbygningen 6. januar 2021, var helter.
- Det er morsomt å finne sammenhenger der de egentlig ikke finnes.

- Det er viktig å informere om hvordan konspirasjonsteorier fungerer og om hvordan de sprer seg

Etter det individuelle arbeidet kan elevene eventuelt få diskutere meningene sine i små grupper på fire elever for å forberede klassesamtalen i punktet under.

2. Påstander i hel klasse

Klassesamtale

Som forberedelse til lesingen kan dere først lese faktaboksen og eventuelt se på vanskelige ord som eksempelvis Kongressen og kontrajihadisme. Deretter diskuterer dere påstandene i hel klasse, der elevene begrunner sine synspunkter.

Det er også mulig å snakke litt om følgende:

- Hva synes dere om illustrasjonene?
- I hvilken grad gir overskriften dere lyst til å lese mer?
- Hva vet dere om:
 - konspirasjonsteorier
 - algoritmer
 - Donald Trump
 - Edward Snowden
 - Panamapapirene
 - 22. juli 2011
- Hvilken type sakprosa tekst tror dere det er snakk om?
- Hvilke forventninger får dere til det dere skal lese?
- Tror dere at dere kommer til å like teksten?

UNDERVEIS:

- Finn og marker de stedene i utdraget der påstandene dukker opp. Legg også merke til om teksten er enig eller uenig i påstanden. Hva er begrunnelsen?
- Noter spørsmål til teksten dersom det er noe dere lurer på.

ETTER:

1. Samtale om påstander etter lesing

Klassesamtale.

Gå igjennom påstandene på nytt og spør elevene om det er noen som har endret mening. Be elevene dele tankene sine.

- Hvorfor har de endret mening? Eller hvorfor ikke?

2. Samtale om utdraget

Klassesamtale.

Snakk om utdraget «*La oss snakke om 22. juli*» i sammenheng med artikkelen «*Konspirasjonsteorier og algoritmer*»

Vi anbefaler at litterære samtaler tar utgangspunkt i den personlige leseopplevelsen til elevene. Åpne og autentiske spørsmål – spørsmål der svaret ikke er gitt på forhånd – kan gjøre det lettere for dem å relatere litteraturen til egen hverdag og eget liv og dermed også å engasjere seg i litteraturen.

Begynn derfor gjerne med spørsmål som: «Hva handlet dette om?», «hvordan forstår dere denne teksten?» eller «hva tenkte dere mens dere leste teksten?». La deretter samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på elevenes svar – da opplever elevene at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

I tillegg kan et eller flere av følgende spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvordan definerer vi terrorisme?
- Hvilket tema vil dere si utdraget tar opp?
- Hvorfor kan vi ikke gi terroristen Anders Behring Breivik livstid i fengsel?
- Er det en unnskyldning, eller gjør det det verre, at terroristen trodde på en konspirasjonsteori? Finnes det en kjerne av sannhet i Eurabia-teorien?
- Var det ting i teksten som overrasket dere? Hvilke?
- Var det noe som forfatteren tok for gitt at dere visste noe om?
- Er det noe i teksten som dere ønsker å diskutere?

Legg til og trekk fra spørsmål slik det passer klassen. Se boktips i Faktafyk for videre lesing.

Til slutt oppfordrer vi til å ta en oppsummering av tekstene og gjennomgang i form av en metasamtale:

- Hva synes dere om tekstene?

Bruk ev. metoden «Streken» som dere finner [her](#)

- Lærte dere noe nytt, satte tekstene ord på ting som dere allerede visste fra før og/eller ga den anledning til en god diskusjon av temaet?

Ekstraoppgaver:

1. Kritisk tenkning

Folk som tror på konspirasjonsteorier, lar seg sjelden overbevise av fakta. Det er derfor viktig at vi ikke begynner å tro på dem. Den beste medisinen mot å la seg overbevise, er *kritisk tenkning*.

Oppgave:

Finn frem til en nettside som beskriver en konspirasjonsteori. Det kan være for eksempel teorier om flat jord, salamandere fra det ytre rom, eller vaksinemotstandere. I boka «Kritisk tenkning -en enkel guide til å bruke hodet godt» har forfatterne Vibeke Riiser-Larsen og Erik Tunstad, laget en sjekklister som kan hjelpe deg til å avsløre falske nyheter. Den kan også brukes til å sjekke troverdigheten på annen informasjon. Bruk punktlisten under for å avsløre hvorfor informasjonen ikke er til å stole på.

1. **Sjekk webadressen.** Likner den kanskje på adresser du er kjent med fra før, men med en liten endring, eller virker den litt uvant?
2. **Sjekk navnet på nettstedet.** Kanskje noen allerede har oppdaget at siden er lureri?
3. **Se etter visuelle spor.** For eksempel design og logoer hentet fra kjente nyhetssider for å lure leserne.
4. **Vær oppmerksom på hvorvidt det er mange reklamer, pop-ups eller bannere.** Kan det være at eierne av siden er mer interessert i å tjene penger på reklamen enn på innholdet i nyhetene de produserer?
5. **Sjekk «om»- eller «about»-siden.** Mange nettsteder som serverer falske nyheter, opplyser leserne om at historiene faktisk er fabrikkerte.
6. **Kjør hovedbildet i artikkelen gjennom Google Image Search.** «Er bildet manipulert? Tatt ut av kontekst?
7. **Faktasjekk påstander.** Hvis ingen andre nyhetssteder har nevnt den, bør du være på vakt.
8. **Vær årvåken overfor veldig sensasjonelle eller følelsesladde overskrifter.** Får den deg til å føle deg sint eller oppglødd?
9. **Dette er noen tegn du kan se etter i selve artikkelen, bør være til stede og som er vanlige hos de etablerte mediene:**
 - En dato, som forteller deg når nyheten ble publisert.
 - Navnet til journalisten som har skrevet historien. Søk det opp og se etter hvilke andre ting vedkommende har skrevet.
 - Kilder. Se etter (hyper)linker i nyheten du leser. Hvis du finner slike linker, følg dem og sjekk dem på samme måte som du gjorde med den opprinnelige nyheten.
 - Sammenheng. Sjekk om overskriften henger sammen med det som står i den øvrige teksten.

2. Lag en konspirasjonsteori

Ifølge Øyvind Strømmen er det «ikke farlig å synes at konspirasjonsteorier er spennende». Konspirasjonsteorier er ofte underholdende og sprø, det er derfor vanskelig å forstå at noen virkelig tror på dem. Hemmeligheten kan oppsummeres i tre punkt: En god konspirasjonsteori bygger på (1) noe som er sant, (2) involverer kjente personer og (3) inneholder noen ville og usannsynlige sammenhenger. For eksempel tror tilhengerne av QAnon at Hilary Clinton (kjent person) spiser babyer og tilber djevelen, og at dette gir henne makt (vill og usannsynlig sammenheng). På den andre siden er det ikke så langt fra sannheten når de påstår at kun milliardærer har virkelig politisk makt i USA (bygger på noe sant).

Oppgave:

Gå sammen to og to eller tre og tre. Med utgangspunkt i de tre punktene over, lag deres helt egne konspirasjonsteori med utgangspunkt i noe dere mener er urettferdig i Norge eller deres egen kommune.

3. Sammenligne teorier

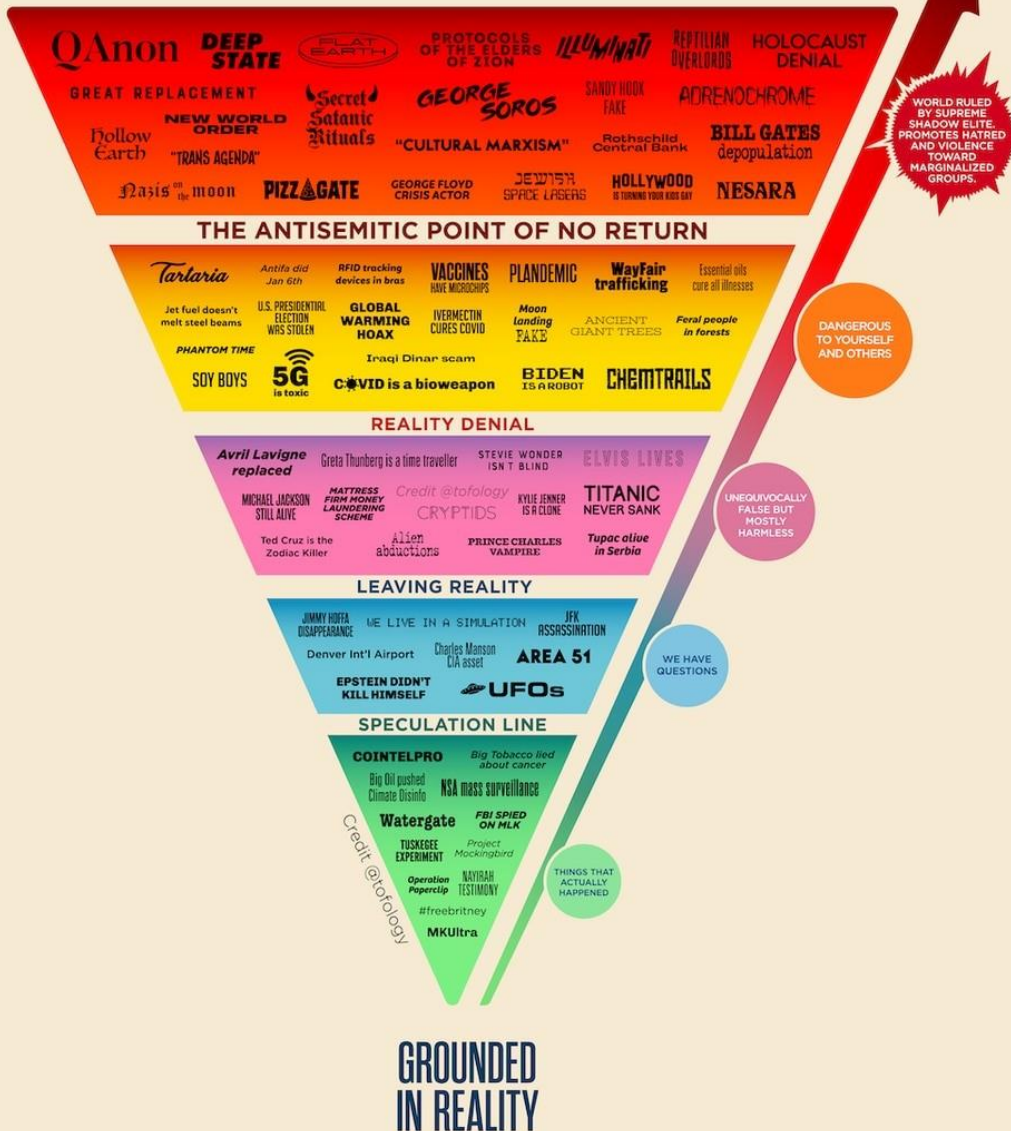
Det står i artikkelen dere nettopp har lest at «*virkelige konspirasjonsteorier blir omtalt i pressen og av forskere*». Det innebærer at ikke alle konspirasjonsteorier er oppspinn. Hvordan skal vi skille mellom de sanne og de usanne konspirasjonsteoriene? Og mellom de morsomme og de virkelig farlige konspirasjonsteoriene? Hvilke konspirasjonsteorier uttrykker sunn skepsis og hvilke forneker vitenskapen?

Oppgave:

Studenten Abbie Richards har laget et skjema som skiller mellom fem typer konspirasjonsteorier. I tekstene som dere nå har lest nevnes flere ulike teorier. Plasser disse og andre konspirasjonsteorier dere kjenner, inn i skjemaet på neste side. Er dere enige om plasseringene?

THE CONSPIRACY CHART 2021

DETACHED FROM REALITY

Credit to **ABBIE RICHARDS**
For licensing & creative questions: tofology@gmail.com

@tofology @abbiesr @abbiesar

Design: Pieter-Jan Brouwers / @anti_conspiracy_memewars

Fra fagfornyelsen:

Disse oppgavene kan lett knyttes til det tverrfaglige temaet i lærerplanen: **Ytringsfrihet og demokrati**

- *Demokrati og medborgerskap som tverrfaglig tema i skolen skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser*
- *De skal øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet. Gjennom arbeidet med temaet skal elevene lære hvorfor demokratiet ikke kan tas for gitt, og at det må utvikles og vedlikeholdes*
- *Samfunnsfag skal bidra til at elevene kan delta i og videreutvikle demokratiet og førebygge ekstreme haldninger, ekstreme handlingar og terrorisme*
- *Gjennom kritisk arbeid med tekster og ytringer øver elevene opp evnen til kritisk tenkning og lærer seg å håndtere meningsbrytninger gjennom refleksjon, dialog og diskusjon*

Kompetansemål i norsk:

- *Lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk [...], og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler*
- *Beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa*
- *Informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium*
- *Uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måte*
- *Utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon*

Kompetansemål i samfunnsfag:

- *Vurdere på kva måtar ulike kjelder gir informasjon om eit samfunnsfagleg tema, og Reflektere over korleis algoritmar, einsretta kjelder eller mangel på kjelder kan prege forståinga vår*
- *Utforske korleis teknologi har vore og framleis er ein endringsfaktor, og drøfte innverknaden teknologien har hatt og har på enkeltmenneske, samfunn og natur*
- *Gjere greie for årsaker til og konsekvensar av terrorhandlingar og folkemord, som holocaust, og reflektere over korleis ekstreme haldningar og ekstreme handlingar kan førebyggjast*
- *Utforske ulike plattformer for digital samhandling og reflektere over korleis digital deltaking og samhandling påverkar forma på og innhaldet i samfunnsdebatten*